

Nadesłano: 1.12.2020
Zaakceptowano: 8.02.2021

Sugerowane cytowanie: Trzcionka-Wieczorek A. (2021). *Śpiew i piosenka a edukacja do starości w kształceniu zintegrowanym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, vol. 16, nr 1(59), s. 41-51. DOI: 10.35765/eetp.2021.1659.03

Anna Trzcionka-Wieczorek

ORCID: 0000-0002-0499-2110
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Śpiew i piosenka a edukacja do starości w kształceniu zintegrowanym

Singing and Songs, and Education until Old Age in Early School Education

SŁOWA KLUCZE ABSTRAKT

edukacja muzyczna,
walory zajęć
muzycznych, śpiew
i piosenka, edukacja
wczesnoszkolna,
edukacja do starości

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na rolę i miejsce edukacji muzycznej w życiu i rozwoju uczniów klas I–III szkoły podstawowej. Autorka opisuje rozwój muzyczny dziecka w wieku wczesnoszkolnym, wymienia szereg funkcji wczesnej edukacji muzycznej oraz pięć form aktywności muzycznej, w których powinni regularnie uczestniczyć uczniowie. Ze względu na podjęty temat, autorka szczególnie zwraca uwagę na śpiewanie piosenek oraz związane z tym walory ogólnorozwojowe.

Dalszą część artykułu stanowi refleksja na temat przemianach demograficznych i postępującego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa. Odnosząc się do literatury przedmiotu, autorka zwraca uwagę na realizację w szkole ogólnokształcącej treści związanych z edukacją do starości. Podkreśla ona, że nauczyciele w szkole powinni na zajęciach stymulować prawidłowy, wszechstronny rozwój wychowanków, ukazywać pozytywne strony starzenia się i starości oraz kształtować postawy wobec seniorów. Jest to możliwe między innymi na zajęciach muzycznych, ze szczególnym uwzględnieniem śpiewu i piosenek. Dowodem tego jest przedstawiona analiza wybranych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz występujących w nich treści związanych ze starością i osobami w podeszłym wieku.

KEYWORDS ABSTRACT

music education, advantages of music classes, singing and songs, early school education, education until old age

The aim of the article is to draw our attention to the role and place of music education in the life and development of students in grades 1-3 of the primary school. The author describes the musical development of an early school child, she lists various functions of early music education, and she describes five forms of musical activity in which students should regularly participate. Due to the topic of this article, the author emphasizes that singing songs has many values connected with the overall development of pupils.

The next part of the article is a reflection on demographic changes and aging of the Polish society. Referring to the books on the subject, the author emphasizes that education until old age should be promoted in school education. She writes that teachers at school should stimulate correct and comprehensive development of pupils during classes, show the positive aspects of aging and old age, and shape proper attitudes towards seniors. This is possible, e. g. during music classes, with particular emphasis on singing and songs. The authors confirms it through the analysis of selected children's songs the lyrics of which are related to old age and seniors.

Wprowadzenie

Nie ma wątpliwości co do tego, że muzyka jest wszechobecna w życiu dziecka i towarzyszy mu już od okresu prenatalnego. Okres wczesnoszkolny to czas, kiedy uczeń chętnie bierze udział we wszystkich formach muzycznej aktywności. Aktywność ta kształtuje nie tylko podstawowe umiejętności muzyczne, jest także istotnym czynnikiem w rozwoju fizycznym, poznawczym, społecznym, emocjonalnym i estetycznym oraz pełni funkcję terapeutyczną (Kamper-Kubańska 2006: 520-523; Gloton, Clero 1976: 73; Danel-Bohrzyk 1999: 10, Watola 2008: 80). Dlatego nauczyciele kształcenia zintegrowanego powinni umożliwić uczniom regularne uczestnictwo w pięciu formach muzycznej aktywności: śpiewie, ruchu przy muzyce, muzykowaniu na instrumentach, słuchaniu muzyki i improwizacjach muzycznych.

W mojej ocenie, należy realizowana wczesnoszkolna edukacja muzyczna – poza wspomaganie prawidłowego, wszechstronnego rozwoju uczniów – może się przyczynić do kształtowania aktywnego, zdrowego stylu życia, rozwijania całościowych zainteresowań, a także budowania pozytywnego obrazu starości oraz seniorów. Jest to szczególnie ważne w czasach demograficznych przemian, jakie mają miejsce w Polsce.

Wczesnoszkolna edukacja muzyczna oraz jej walory

Okres wczesnoszkolny to czas, kiedy aktywność zabawowa zmienia się w zadaniową, następuje intensywny rozwój i doskonalenie podstawowych zdolności i umiejętności muzycznych. Dzieci są wtedy szczególnie podatne na kształcenie muzyczne. Wychowankowie lubią się uczyć i łatwo opanowują umiejętność „czytania i pisania” muzycznego, a także są zainteresowani nauką gry na wybranym instrumencie muzycznym. W związku ze zmianami zachodzącymi w rozwoju myślenia dzieci, jest to bardzo ważna faza w rozwoju muzycznym – uczniowie poznają pojęcia muzyczne, rozwijają się ich poczucie tonalne, zdolności rytmiczne oraz inne zdolności i umiejętności muzyczne. Jest to także czas największej chłonności i największego przyrostu sprawności i umiejętności techniczno-wykonawczych w nauce gry na instrumencie (Suświłło 2001: 37-42). Dlatego nauczyciele kształcenia zintegrowanego powinni dbać o prawidłowy rozwój muzyczny wychowanków tym bardziej, że uczniowie chętnie biorą udział we wszystkich formach aktywności muzycznej, które są dla nich ciekawe, atrakcyjne, a także spełniają funkcje ważne dla ich prawidłowego, wszechstronnego rozwoju.

Monika Kamper-Kubańska (2006: 523) wymienia szereg funkcji muzyki oraz aktywności muzycznej. Według badaczki są to:

- funkcja wychowawcza – muzyka wzbogaca życie wewnętrzne dostarczając wiedzy i doświadczeń życiowych, kształtuje gust muzyczny, smak estetyczny, uwrażliwia na piękno oraz podnosi jakość życia;
- funkcja rozwojowa – aktywność muzyczna wspomaga indywidualny rozwój emocjonalny wychowanka oraz wpływa na rozwój jego potencjałów twórczych;
- funkcja emocjonalna – muzyka dostarcza pozytywnych przeżyć emocjonalnych, wpływa na podniesienie zadowolenia oraz wyzwala uczucia związane z estetycznym przeżyciem określonego utworu muzycznego;
- funkcja poznawczo-stymulacyjna – śpiew, ruch przy muzyce, gra na instrumentach, słuchanie muzyki oraz improwizowanie dostarczają dziecku nowych informacji, czyli poszerzają jego ogólną wiedzę;
- funkcja komunikacyjna – aktywność muzyczna uspołecznia jednostkę i włącza ją w życie społeczne;
- funkcja ekspresyjna – muzyka umożliwia człowiekowi swobodniejsze wypowiedzanie się na określony temat;
- funkcja rekreacyjno-ludyczna – zaspokaja naturalną potrzebę wychowanka, jaką jest zabawa;
- funkcja estetyczno-poznawcza – uczestniczenie w pięciu formach muzycznej aktywności rozbudza zainteresowania i zamiłowania muzyczne;

- funkcja kulturotwórcza – muzyka dostarcza informacji o kulturze muzycznej oraz ją tworzy, jest jej elementem;
- funkcja terapeutyczna – muzyka uspokaja, przyczynia się do rozluźnienia psychofizycznego, aktywizuje i mobilizuje jednostkę do działania.

Wymienione funkcje są urzeczywistniane w toku wczesnoszkolnej edukacji muzycznej. Biorąc pod uwagę pierwszy etap kształcenia, nauczyciel powinien umożliwiać wychowankom uczestniczenie w pięciu formach aktywności muzycznej. Należą do nich:

- śpiew – stanowi podstawową formę ekspresji i powinien być obecny w szkole codziennie, piosenka zaś jest najprostszym utworem muzycznym, dostosowanym do możliwości głosowych i percepcyjnych wychowanków, dzięki czemu dziecko potrafi ją przeżyć, zrozumieć, zapamiętać i odtworzyć;
- ruch przy muzyce – stanowi naturalną potrzebę ucznia i wpływa na prawidłowy rozwój fizyczny i psychiczny. Do zabaw muzyczno-ruchowych zalicza się: zabawy ruchowe z piosenką oraz zabawy ruchowe z akompaniamentem;
- muzykowanie/gra na instrumentach – jest to forma aktywności bardzo lubiana przez dzieci. Daje ona możliwość zespołowego muzykowania, w którym każdy wychowanek realizuje się zgodnie ze swoimi umiejętnościami, co skutkuje radością i satysfakcją z realizowanych działań;
- słuchanie muzyki – celem tej aktywności jest uwrażliwienie dziecka oraz przygotowanie go do percepcji różnych form muzyki. Do głównych form słuchania muzyki zalicza się: słuchanie piosenek śpiewanych przez nauczyciela oraz słuchanie muzyki klasycznej (mechanicznej i uczestniczenie w koncertach muzycznych „na żywo”);
- twórcza aktywność muzyczna/improvizacja – spełnia ważną rolę w rozwijaniu postawy twórczej wychowanka. Twórcza ekspresja to improvizacje o charakterze wokalnym, instrumentalnych i ruchowym (Bonna 2005: 47-54; Suświłło 2001: 141-142; Trzcionka-Wieczorek 2017: 220-221).

Ze względu na podjęty temat, skupię się na śpiewie oraz jego walorach. W kształceniu zintegrowanym podstawową i dominującą formą muzycznej aktywności jest śpiew. Z kolei piosenka jest najprostszym utworem muzycznym, zawierającym proste treści słowno-muzyczne, które uczeń z łatwością rozumie, przeżywa, zapamiętuje i potrafi odtworzyć. Piosenka wprowadza wychowanka w trudny, abstrakcyjny świat dźwięków i jest dla niego podstawową formą muzycznej ekspresji. Jest także źródłem emocji i estetycznych przeżyć, uświadamia trudne zjawiska muzyczne (m.in. rytm, melodię, agogikę, dynamikę) oraz wpływa na rozwój fizyczny, poznawczy, emocjonalny i społeczny (Lipska, Przychodzińska 1991: 16-17; Dymon 2013: 103-104). Jednak nauczyciel musi pamiętać o tym, że śpiewanie jest dużym wysiłkiem dla rozwijającego się głosu dziecka, dlatego podczas zajęć z piosenką bardzo ważne są prawidłowa postawa

ciała, artykulacja i oddech. Należy pamiętać o tym, że przed zajęciami wokalnymi powinno się wykonać krótki zestaw ćwiczeń emisyjnych. Wśród nich wyróżnia się:

rozluźnienie postawy (m.in. rozluźnienie mięśni ramion, szyi, karku, pleców, marsz, skłony, skręty tułowia, wymachy ramion);
rozluźnienie mięśni twarzy, zuchwy, warg i języka;
ćwiczenia prawidłowego operowania oddechem, czyli wydłużanie fazy wydechowej i wzmacnianie przepony (Lipska, Przychodzińska, 1991, s. 19-20).

Poza tym nauczyciele realizujący zajęcia związane ze śpiewaniem piosenek muszą przestrzegać następujących zasad:

zajęcia prowadzić w czystych, przewietrzonych pomieszczeniach, w których jest odpowiednia temperatura powietrza oraz wilgotność,
pilnować, aby uczniowie śpiewali tylko z umiarkowaną, naturalną siłą głosu,
dobierać repertuar zgodny ze skalą głosu wychowanków,
uniknąć śpiewu w jednakowej postawie,
dbać o to, aby dzieci chore nie śpiewały,
czas śpiewania ograniczyć do 10 minut (dzieci mogą tak długo śpiewać bez dłuższej przerwy (Lipska, Przychodzińska, 1991, s. 19-20).

W czasie pracy z piosenką kształtują się podstawowe umiejętności muzyczne, jak: czysta intonacja, poczucie rytmu, pamięć muzyczna, rozróżnianie wysokości dźwięków, obserwowanie rytmu, budowy, nastroju czy charakteru piosenki, co kształtuje świadomą percepcję utworu muzycznego. Śpiewanie oraz poprzedzające je ćwiczenia emisyjne spełniają także szereg walorów ogólnorozwojowych w wieku wczesnoszkolnym:

- *Biorąc pod uwagę rozwój fizyczny* – śpiewanie, a także ćwiczenia emisyjne rozwijają muskulaturę ust i policzków, czyli wzmacniają i udoskonalają narząd mowy i śpiewu, powodują szybszy krwioobieg i przemianę materii; śpiewanie piosenek dotlenia organizm, rozwija aparat oddechowy i uczy prawidłowego operowania oddechem w mowie i śpiewie. Poza tym codzienne śpiewanie powoduje wzrost pojemności płuc, poprawia wydolność organizmu, kształtuje prawidłową postawę ciała oraz pomaga w pokonywaniu wad wymowy (Januszewska-Wąrych, Grabowska 2002: 27-29; Motyka 2015: 53-55; Sacher 2015: 207-229). Wszystkie wymienione walory pozytywnie wpływają na sprawność fizyczną, która jest ważna w każdym okresie rozwojowym.
- *Jeśli chodzi o rozwój poznawczy* – śpiew kształtuje uwagę, jej gotowość, podzielność i wytrzymałość; rozwija pamięć i operacje myślowe jak: analiza, synteza, porównywanie, abstrahowanie, uogólnianie i wnioskowanie; rozwija wyobraźnię, w tym wyobraźnię muzyczną, która warunkuje kształtowanie się postawy twórczej. Piosenka z kolei jest źródłem informacji o świecie, poszerza zasób słownictwa, rozwija

myślenie i wyobraźnię. Śpiewając, dziecko musi rozumieć rytm i różnice wysokości dźwięków, musi też umieć je sobie wyobrazić, aby je odtworzyć. Proces ten rozwija układ nerwowy, przyczynia się do powstawania wielu połączeń między półkulami mózgu, co korzystnie wpływa na poziom sprawności umysłowej – intelekt, zatem także na proces uczenia się (Januszewska-Warych, Grabowska 2002: 27-29; Motyka 2015: 53-55; Sacher 2015: 207-229).

- *Z kolei odnosząc się do rozwoju społecznego* – wspólne śpiewanie integruje grupę, uczy współpracy i współdziałania oraz liczenia się z drugą osobą; uczy radzenia sobie z treścią i trudnymi sytuacjami; podnosi poczucie własnej wartości i poczucie pewności siebie; uczy tolerancji i społecznych zachowań. Poza tym śpiewanie rozluźnia napięcia nerwowe, ośmiela osoby zamknięte w sobie, likwiduje kompleksy, pobudza aktywność, jest źródłem radości i satysfakcji z podejmowanych działań oraz jest sposobem nawiązywania kontaktów interpersonalnych (Januszewska-Warych, Grabowska 2002: 27-29; Motyka 2015: 53-55; Sacher 2015: 207-229). Wszystkie wymienione komponenty osobowości pozytywnie wpływają na funkcjonowanie w grupie społecznej, co podnosi jakość życia dziecka oraz ułatwia pomyslną adaptację do zmian pojawiających się w życiu.
- *Biorąc pod uwagę rozwój emocjonalno-moralny* – śpiewanie zaspokaja potrzebę radości; uwrażliwia człowieka. Osoba wrażliwa potrafi się ustosunkować do danego dzieła, rzeczy, sytuacji i jest zdolna do przeżywania piękna, co wpływa na kształtowanie się postaw moralnych. Śpiewanie wywołuje różnego rodzaju reakcje emocjonalne (radość, złość, wzruszenie), przez co wychowanek poznaje swoją psychikę. Nade wszystko śpiewanie przynosi mu radość, wiarę w siebie, pomaga przezwyciężyć lęk i nieśmiałość, zapobiega stresom, rozluźnia psychofizycznie, motywuje do działania i uaktywnia (Januszewska-Warych, Grabowska 2002: 27-29; Motyka 2015: 53-55; Sacher 2015: 207-229).

Wymienione ogólnorozwojowe walory związane z aktywnością wokalną są bardzo ważne i wartościowe dla uczniów klas I–III szkoły podstawowej, ponieważ kształtują sprawność fizyczną i intelektualną, rozwijają różne sfery osobowości, wpływają na emocjonalny i poznawczy stosunek do otaczającego świata, uspołeczniają, ułatwiają nawiązywanie i podtrzymywanie relacji międzyludzkich, są sposobem spędzania wolnego czasu, uczą radzenia sobie w trudnych sytuacjach, a także są źródłem radości i satysfakcji. Wszystkie wymienione walory są warunkują w wychowankach cechy i umiejętności, które kształtują jakość życia w każdym okresie rozwojowym, zatem w przyszłości mogą być także pomocne w adaptacji do zmian związanych z wiekiem senioralnym (A. Trzcionka-Wieczorek 2014: 117-118; 2017: 144).

Śpiew i piosenka a edukacja do starości

Starzenie się społeczeństwa jest poważnym procesem demograficznym i społecznym, z jakim ma do czynienia współczesna Europa, w tym także Polska. Zgodnie z raportami sporządzonymi przez Główny Urząd Statystyczny, osoby w wieku poprodukcyjnym liczą obecnie 6 835 529 (ludność ogółem 38 386 476), co stanowi około 18% populacji naszego kraju. Proces ten postępuje, gdyż według najnowszych prognoz demograficznych w roku 2050 liczba seniorów przekroczy 30% ogółu ludności Polski (GUS, raporty z 2019 r.) Należy przy tym wziąć pod uwagę, iż starzenie się to nie tylko proces biologiczny, ale także zjawisko społeczne (Stypińska 2010: 3), zatem przed młodym pokoleniem pojawiają się nowe zadania, mające na celu osiągnięcie (w przyszłości) dobrej jakości życia w starości oraz troskę o seniorów z najbliższego środowiska.

Odwołując się do literatury przedmiotu, można stwierdzić, że czas emerytury nie musi wiązać się z ponoszeniem kolejnych strat, ale może on być równie dobry jak wcześniejsze okresy życia. Adam A. Zych (2012: 110-112) podkreśla, że optymalne, zdrowe, produktywne, aktywne starzenie się jest możliwe poprzez działania profilaktyczne mające na celu spowolnienie procesu starzenia się, utrzymanie sprawności fizycznej i psychicznej, prowadzenie aktywnego trybu życia, zdrowe odżywianie oraz utrzymywanie kontaktów międzyludzkich. Owe działania profilaktyczne powinny się rozpocząć już w wieku wczesnoszkolnym, ponieważ okres dzieciństwa i dorastania to czas kształtowania pełnej osobowości, budowanie własnej hierarchii wartości, życiowych celów, własnego stylu życia, to etap istotny dla budowania poglądów i przekonań na temat otaczającego świata, ludzi i zjawisk, a zatem także starzenia, starości i seniorów (Rudnik 2016: 104-105).

Edukowanie do starości może być realizowane na zajęciach muzycznych, między innymi podczas śpiewania piosenek. Biorąc pod uwagę opisane wcześniej walory śpiewania, można zauważyć, że ten rodzaj aktywności jest ważny, ponieważ nie tylko rozwija muzyczne kompetencje wychowanków, ale wspomaga sprawność fizyczną, poznawczą, emocjonalną oraz kształtuje całościowe zainteresowania, a są to czynniki warunkujące jakość życia w każdym jego okresie, także w wieku emerytalnym.

Ze śpiewaniem jednoznacznie związana jest piosenka, której treść jest dla wychowanków źródłem wiedzy na temat seniorów i starości. Poniższa tabela przedstawia analizę treści kilku wybranych przeze mnie piosenek z repertuaru dziecięcego oraz zawartej w nich wiedzy gerontologicznej.

Tabela 1: Starość i seniorzy w wybranych piosenkach dziecięcych

Tytuł piosenki Autorzy słów i muzyki	Opis starości i seniorów
<p><i>Wesoła piosenka dla babci i dziadka</i> Muzyka i tekst: K. Bożek-Gowik</p>	<p>Piosenka ta „jest kontrą” do stereotypowego postrzegania seniorów: „nie wszystkie babcie lubią walczyki, (...) noszą stare kolczyki, (...) mają po sto lat, dla niejednej babci wesoły jest świat”. Zatem babcia to osoba zadowolona z życia, aktywna, uśmiechnięta, która kiedyś też była dzieckiem: „(...) babcia to starsza dziewczynka, co kiedyś miała usta jak malinka”. Oprócz wątku uświadamiającego periodyzację ludzkiego życia, piosenka porusza także kwestię bliskim kontaktów międzygeneracyjnych i wspólnego spędzania czasu: „Niektóre babcie, przyznacie sami, zatańczą disco razem z wnukami (...) i chcę wierzyć w to, że tak tańczyć będą lat przynajmniej sto”.</p>
<p>Babcia od bajek, dziadek od zagadek Tekst: S. Karaszewski Muzyka: T. Strąk</p>	<p>Piosenka opisuje więź, jaka łączy wnuczka z dziadkami: „Moja babcia i mój dziadek to wspaniali są dziadkowie”. Seniorzy są sprawni intelektualnie, znają wiele opowiadań, historii, których chętnie słuchają wnuczka, zatem lubią spędzać czas z seniorami: „Dziadek mnóstwo zna zagadek, babcia bajkę nam opowie” (...) „za każdym razem inną” (...) „prosto z głowy”. Wnuczka z dumą wypowiadają się o dziadkach: „Bo na świecie nie znajdziecie takich bajek i zagadek, jakie wnukom opowiada moja Babcia i mój Dziadek!”.</p>
<p><i>Wesoła babcia</i> Muzyka i tekst: D. i K. Jagiełło</p>	<p>Piosenka zrywa ze stereotypowym postrzeganiem senierek-babć. „Bo nieprawda, że to babcie muszą ciągle w kuchni stać, smażyć placki, jajecznicę i ubrania nasze prac”. Seniorka to osoba o dobrej aparycji, o której dziecko mówi z dumą: „Moja babcia jest zadbana i ubiera modnie się. Chodzi często do fryzjera i wspaniale trzyma się”. Poza tym babcia to osoba aktywna o wielu zainteresowaniach: „Moja babcia lubi śpiewać (...) lubi grać (...) czytać dobre książki, a w niedzielę dłużej spać”. Wnuczka/wnuk kocha babcię, martwi się o nią i pomaga jej na co dzień: „A ja kocham swoją babcię i pomagam ciągle jej. Chcę, by długo była młoda i by żyło się jej lżej”. Treść piosenki przedstawia bardzo pozytywny obraz starości i seniorki: atrakcyjnej, zadbanej, zdrowej, aktywnej, której styl życia i bycia jest podobny do stylu życia i dziecka, i każdego młodego (dorosłych).</p>
<p><i>Kiedy babcia była mała</i> Muzyka i tekst: K. Bożek-Gowik</p>	<p>Treść piosenki uświadamia dziecku periodyzację ludzkiego życia: „Kiedy babcia była mała, to sukienkę i fartuszek krótki miała (...) lubiła jeść cukierki oraz pączki”; „A gdy dziadek był malutki (...) nosił butki. Nie miał wąsów, ani brody” i chciał jeść „tylko lody”. Babcia i dziadek, tak jak każdy uczeń, kiedyś byli dziećmi, „w piaskownicy się kłócili o łopatkę”, a teraz w starości „na spacer idą sobie”. Tekst przedstawia dzieciom różne sposoby spędzania wolnego czasu oraz uwrażliwia na potrzeby seniorów, uczy troski o babcię i dziadka „gdy wrócą, ja im kawę dobrą zrobię”. Piosenka przedstawia także bliskie relacje emocjonalne wnuków z dziadkami: „ważne, że mam babcię, że bardzo kocham ją i śpiewać lubię z nią”; „ważne, że mam dziadka, że bardzo kocham go i lat mu życzę sto”.</p>

Tytuł piosenki Autorzy słów i muzyki	Opis starości i seniorów
<i>Piosenka o babci</i> Muzyka i tekst: J. Kucharczyk	Treść piosenki przedstawia zapracowanych rodziców: „mama się śpieszy od rana (...) jest zapracowana (...) późno do domu wraca”; „Tata wraca po pracy zmęczony (...) chce odpocząć (...) ma załatwić dziś znów ważną sprawę, nie ma czasu na spacer, zabawę”. Dziecko wcale się tym nie martwi, jest spokojne, bo ma babcię, która bardzo kocha i która opiekuje się nim: „A ja mam babcię, kochaną babcię, babcia ma zawsze dla mnie czas”.
<i>Piosenka o dziadku</i> Tekst: I. Landau Muzyka: B. Pasternak	Piosenka przedstawia więź emocjonalną, jaka łączy wnuczeta z dziadkiem, o czym świadczy zwrot: „Najdroższy dziadku”. Tekst piosenki to źródło informacji na temat ciekawych i lubianych sposobów spędzania czasu z dziadkiem: „idę z dziadkiem do zoo. (...) z dziadkiem jest mi wesoło (...) jedziemy sobie razem do miasta (...) idę z dziadkiem na lody i na dwie szklanki sodowej wody!”. Sposoby spędzania czasu z dziadkiem świadczą o tym, iż – mimo że senior ma brodę „co śmiesznie kłuje, kiedy się dziadka mocno całuje!” – jest on osobą aktywną, sprawną fizycznie i intelektualnie, z którą można miło i ciekawie spędzić czas.
<i>Mój dziadek</i> Muzyka i tekst: E. Zakrzewska	Tekst piosenki uczy dzieci szacunku dla dziadka: „Bo dzisiaj dzień dziadka, (...) odświętne ubranko założę, (...) zaśpiewam dziadkowi „Sto lat”(…)”. Dziadka i wnuczeta łączy więź emocjonalna. Senior „na wnuki spogląda dziś rad, (...) a wnuki śpiewają i składają życzenia: żyj dziadku nam długo – sto lat. W radości i zdrowiu, z uśmiechem i w słońcu, niech wiele będzie tych dat”.
<i>Dziadku, dziadku</i> Muzyka i tekst: K. Komińska	Treść piosenki buduje pozytywny obraz seniora – aktywnego, posiadającego wiedzę, uśmiechniętego, z którym wnuczka i wnuczek chętnie spędzają czas. Dziadek „brodę ma (...) na spacerze lody da (...) opowieści mnóstwo zna i rozśmiesza nimi mnie”; „bardzo dużo rzeczy wie”; „zawsze humor ma”. Senior to osoba, z którą wnuczeta lubią spędzać czas: „Gdy na spacer chce iść sam, szybko proszę: weź mnie tam”, bo z dziadkiem „wszystko kolorowe jest (...) świat zaczarowany jest”. Tekst ukazuje także więź emocjonalną, jaka łączy wnuczeta z dziadkiem: „mały wnuczek Twój serduszko Ci daje, dziadku mój! (...) a mała wnuczka Twa życzeń moc najlepszych dziś dla Ciebie ma”.

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie przeanalizowane piosenki budują w uczniach klas I–III szkoły podstawowej pozytywny obraz seniorów i starości. Wiele z nich łamie funkcjonujące w naszym kraju stereotypowe postrzeganie tego etapu życia. Treść piosenek to źródło wiedzy na temat zadbanego wyglądu, miłego zachowania, zdrowego i aktywnego stylu życia seniorów oraz sposobów wspólnego spędzania czasu z wnuczętami. Piosenki wpływają także na uczucia dziecka, ponieważ prezentują więź emocjonalną, jaka łączy wychowanków z dziadkami oraz uczą szacunku do osób starszych.

Zakończenie

Z analizowanej literatury przedmiotu oraz z własnych doświadczeń zawodowych i badawczych wynika, że wczesnoszkolna edukacja muzyczna jest istotna dla prawidłowego, wszechstronnego rozwoju uczniów, dlatego nauczyciele powinni zadbać o to, aby wychowankowie regularnie uczestniczyli we wszystkich formach aktywności muzycznej.

W Polsce, tak jak w innych krajach Europy, wciąż postępuje proces starzenia się ludności. Gerontolodzy zwracają uwagę na to, że nie wszyscy młodzi, w tym wychowankowie klas I–III szkoły podstawowej, posiadają wiedzę na temat potrzeb i problemów ludzi starych, a także działań profilaktycznych umożliwiających im w przyszłości zdrowe i aktywne życia na emeryturze. Dlatego już od lat wczesnoszkolnych w szkołach ogólnokształcących powinna być realizowana edukacja gerontologiczna. W mojej ocenie, wiele jej elementów jest realizowanych w toku edukacji muzycznej. Wydawać by się mogło, że śpiewanie i piosenka dziecięca niewiele mają wspólnego z edukacją do starości uczniów kształcenia zintegrowanego. Jednak wnikliwa analiza podstawowej formy muzycznej aktywności – śpiewu, oraz analiza tekstu wybranych piosenek dziecięcych uwidaczniają ogromne walory ogólnorozwojowe związane z edukacją i profilaktyką gerontologiczną. Podczas zajęć muzycznych z piosenką, w których uczniowie chętnie biorą udział, wychowankowie w naturalny sposób poszerzają swojej muzyczne zainteresowania, kształtują swój wszechstronny rozwój, co w przyszłości ułatwi im proces adaptacji do zmian związanych z przejściem na emeryturę. Poza tym zdobywają oni wiedzę o starzeniu i ludziach starych, budują pozytywną postawę wobec starości i seniorów, co jest szczególnie ważne w czasach starzejącego się społeczeństwa naszego kraju.

Bibliografia

- Bonna B. (2005). *Rodzina i przedszkole w kształtowaniu umiejętności muzycznych dzieci. Zastosowanie koncepcji Edwina E. Gordona*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Danel-Bohrzyk D. (1999). *Muzyka we wszechstronnym wychowaniu dziecka* [w:] *Muzyka w edukacji i wychowaniu*, H. Danel-Bohrzyk (red.), Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Dymon M. (2013). *Wiedza i umiejętności warunkiem aktywności twórczej w edukacji muzycznej*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Gloton R., Clero C. (1976). *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa: WSiP.
- Główny Urząd Statystyczny, dane z 2019 r., www.stat.gov.pl [dostęp: 3.01.2020].

- Januszewska-Warych M., Grabowska G. (2002). *Edukacja muzyczna w zintegrowanym systemie pracy w klasach 1–3 szkoły podstawowej. (Poradnik metodyczny)*, Słupsk, Wyd. Uczelniane PAP.
- Kamper-Kubańska M. (2006). *Wychowanie przez sztukę, czyli pedagogiczne, psychologiczne i terapeutyczne aspekty muzyki*, [w:] *Dylematy edukacji artystycznej. Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka*, W. Limont, K. Nielek-Zawadzka (red.), Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, s. 520-523.
- Lipska E., Przychodzińska M. (1991). *Muzyka w nauczaniu początkowym. Metodyka*, Warszawa: WSiP.
- Motyka W. (2015). *Muzykowanie w przedszkolu. teoria i metodyka*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Rudnik A. (2016). *Dzieci i młodzież wobec ludzi starych i starości – perspektywa pedagogiczna* [w:] *Obiektywny i subiektywny wymiar starości. Tom 2, Refleksje nad starością*, E. Dubas, E. Muszyński (red.), Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Sacher W.A. (2012). *Pedagogika muzyki. Teoretyczne podstawy powszechnego kształcenia muzycznego*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Stypińska J. (2010). *Dyskryminacja osób starszych w Polsce*. „Niebieska Linia”, nr 2.
- Suświłło M. (2001). *Psychopedagogiczne uwarunkowania wczesnej edukacji muzycznej*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Trzcionka-Wieczorek A. (2014). *Edukacja do aktywnej starości w treściach podręczników szkolnych*, [w:] *Człowiek w przestrzeni lokalnej – dobre praktyki wspierania rozwoju, aktywizacji i integracji społecznej osób starszych*, A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko (red.), Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Trzcionka-Wieczorek A. (2017). *Ćwiczenia śródlekcyjne przy muzyce jako ważny element w kształceniu zintegrowanym*, „Nauczyciel i Szkoła” nr 4.
- Watoła A. (2008). *Muzyka w stymulowaniu rozwoju dziecka*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” nr 2.
- Zych A.A. (2012). *Profilaktyka gerontologiczna a normalne i optymalne starzenie się*, [w:] *Poznać, zrozumieć i zaakceptować starość*, A.A. Zych (red.), Łask: Wydawnictwo Over Group.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Anna Trzcionka-Wieczorek
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: anna.trzcionka-wieczorek@us.edu.pl